

Taler på Grundlovsdag 5. juni 2019

Viggo Mortensen, Viggo Mortensen, professor emeritus

Ikke et ord om valg. Det er godt det er ovre. For hvad vi har oplevet i valgkampen, er det jeg vil kalde en facebookisering af politikken. Den synes drevet af Like knappen på Facebook: Hvad synes vi godt om lige nu. Er det i et sådant "synes godt om samfund" vi vil leve?

Nej! Derfor skal vi tale om det, der ligger nedenunder den daglige politik. I den daglige politik handler det om at dele sig efter anskuelser, som resulterer i partidannelse og dermed stemmeafgivning. Det er alt sammen godt nok, men vi skal være bevidste om, at den demokratiske indstilling kommer ikke af sig selv; den skal næres af den jordbund, som demokratiet behøver, om det skal trives og vokse. Traditionelt kalder vi det "det folkelige", et menneske- og samfundssyn, koncentreret om sprog, historie og retsopfattelse, der er grundlag for de klassiske folkelige bevægelser, som har været med til at bygge det Danmark vi kender, fx gennem andelsbevægelsen og højskolen.

Grundtvigs begreb om folkelighed bliver til i en tid, hvor det danske samfund gennemgår dramatiske forvandlinger. I disse omvæltninger bruger Grundtvig folkelighedsbegrebet til at argumentere for at udjævne de herskende forskelle, først og fremmest mellem eliten og folket, men også mellem de forskellige klasser. Afgørende er her den vægt, som Grundtvig lægger på modersmålet, hjertesproget. At være dansk og stå vagt om demokratiet er noget der kommer med selvfølgelighed, med sproget man taler, med kærligheden til fædrelandet; men det er også noget, der hver dag skal vælges.

Også i dag står vi i en overgangssituation. Hvis vi vil undgå "synes godt om samfundet" drevet af umiddelbare behov og ønsker, så må vi grave et spadestik dybere. Og så støder vi på Grundloven; den er mere end en juridisk lov. Den er et symbol på det samfund som vi ønsker os. Vi omgiver os med symboler, for de hjælper til med at binde os sammen. Jeg vil nævne tre: Korset i flaget, Kristus i passet og § 4 i grundloven.

Om nogle dage på Valdemars dag kulminerer vores fejring af vort flags 700-års jubilæum, verdens ældste nationale fane. Dannebrog faldt som bekendt ned fra himlen i 1219 i slaget ved Lyndanisse, hvor den danske konge var på korstog. Vort elskede Dannebrog er altså en korstogsfane. Det har vi lykkelig glemt, men kommer vi til at fornærme nogen muslimer, så kommer de i tanker om det og sætter ild til det.

Ved siden af korset i flaget, så har vi Kristus i passet. For ikke længe siden var jeg sammen med nogle tyske akademikere, og vi kom til at tale om de politiske forhold i Europa og kom i den forbindelse ind på den rolle som nationalstaterne spiller. Nogen mener jo, at de skal spille en mindre rolle; vi skal gå ind i den store union og skifte korsfanen ud med de gule stjerner på den blå bund. I den sammenhæng kom vi til at tale om de nationale identitetspapirer, og jeg viste dem vores pas, der jo som bekendt har det stærkeste kristne symbol, som vi kender, nemlig den korsfæstede Kristus som han er afbilledet på jellingestenen, trykt på indersiden. De nægtede simpelthen at tro på mig. De troede det var fake. Vil det sige, at i beder jeres muslimske medborgere om at bære den korsfæstede Kristus ved hjertet? Ja, sagde jeg; sådan er vi danskere.

Og så har vi § 4 i Grundloven, der som bekendt lyder: Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.

I kender disse rundspørger. Hvilket bud af de ti bud synes du er vigtigst. Man kan nævne det 1, 4 eller 6., men vi ved godt, at de ikke kan løses fra hinanden.

På samme måde kan man spørge, Hvilken paragraf i Grundloven er for dig den vigtigste. Der er mange der er vigtige. I dag på valgdagen kan man jo med rette minde om

§ 31. Stk. 1. Folketingets medlemmer vælges ved almindelige, direkte og hemmelige valg.

Man kunne også være fristet til at fremhæve de paragraffer der sikrer, at den personlige frihed, at boligen og ejendomsretten er ukrænkelige.

Men I vil nok ikke tage mig fortrydeligt op, når jeg som teolog vælger at henholde mig til Grundlovens kirkeparagraffer. Af dem er de vigtigste religionsfrihedsparagraffen

§ 67. Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.

I takt med at kristne er blevet den mest forfulgte gruppe i verden er det blevet os pinligt klart, hvor vigtig religionsfriheden er. Den er så at sige alle de menneskelige frihedsrettigheders moder.

Og den anden vigtige paragraf, der vedrører kirke og kristendom, er den allerede citerede § 4 om Folkekirkens fortrinsstilling. Denne sidste paragraf har jo for de sidste to regeringers vedkommende fundet vej ind i regeringsgrundlagets tale om, at Danmark er et kristent land. Det har mødt kritik, - og det kommer nok ikke med i det kommende regeringsgrundlag. Man har selvfølgelig med rette sagt, jamen der bor andre mennesker i Danmark, end dem der er kristne, sådan som § 67 jo åbner for. Ja, selvfølgelig. Religionsfriheden står ikke til diskussion, men det tager ikke noget fra § 4, der minder om den historie, vi som land har gennemløbet og som stadig præger vor samfundsopbygning. Tag kristendommen ud af Danmark, og Danmark er ikke længere Danmark. Endvidere skal vi huske på, at det er § 4s skyld at vi har en så velkonsolideret folkekirke som vi har. Så holder vi af Folkekirken, så skal vi værne om § 4.

Hold op, hvor var de kloge grundlovsfædrene, da de fastslog, hvordan grundlovsændringer skulle foregå. At det skulle være så svært at ændre denne vores mest basale lov. Siden 1953 har vi fået tusindvis af nye love og regulativer, så vi sommetider synes at det kan være for meget af det gode. Men vi har stadig den gode gamle Grundlov. I mit hjem var den nuværende Grundlovs underskriver Erik Eriksen, som har fået sin statue på Torvet i Ringe, en helt. Min far havde ligget soldat med ham, han tog den mægtige Krustjov, der i FN kunne banke med skoen i bordet, med hjem i kostalden på gården i Brangstrup, og jeg gik i skole med hans sønner. Det var alt sammen tæt på; det var nærdemokrati!

Og her er vi måske ved noget centralt ved demokratiets vækstvilkår: Det kræver nærhed. Det var bl.a. baggrunden, da afdøde Finn Slumstrup og jeg tog initiativ til den folkelig bevægelse Oprør fra Udkanten. Når folk oplever afstanden til de bestemmende, når de føler at de bliver talt ned til og hen over og tilmed måske ikke behandlet ligeligt, ja, så er det den folkelige sammenhængskraft der står på spil. Husk: Folkelighed indebærer folkelighed. Hvis det ikke respekteres, så bliver folk vrede. Og det kan udarte sig i uheldssvangre retninger: Gule veste i Frankrig, Brexiteers i England. Oprør fra Udkanten og i dag Balance Danmark er en dansk folkelig udgave af den opstand mod at blive talt ned til og set hen over.

Apropos det nære og lokale, så lad mig slutte med at tale lidt om Ærø.

Hvor er det en dejlig Ø; hvor er det et dejligt samfund vi/I har fået skabt her. Pas godt på det.

Lad mig starte med stedet her: Kunsthøjskolen som hvert år trolig inviterer til Grundlovsfejring for hele Øen. De trækker fremmede kunstnere og kreative mennesker til Øen og hvert andet år arrangerer Susan en Kunstbiennale i Søby. Det er moderne kunst, og det kan jo sommetider være svært at forstå og se, hvad skal forestille. Jeg har - ved at deltage i Susans gennemgang af nogle værker - af hende lært, at når man står overfor noget nyt, skal man begynde med at spørge: Hvad ser jeg?

Hvad ser vi? Jeg får lyst til at citere Mads Hansens sang:

Jeg ved, hvor der findes en have så skøn,
hvor søen er blå, og hvor skoven er grøn,
hvor fuglene bygger i løv hækkens ly
og flyver hver morgen med sang over sky.

Og midt i den friske og gyngende sø
der dukker af dybet den dejligste ø,
og søen af prægtige skibe er fuld -
og øen af frugt og af blomster og guld.

Skønt Mads Hansen slutter med at sige, at Øen er Danmark, har os der kommer fra Fyn altid vist, at den handlede om Fyn, Og efter at jeg nu har boet 11 år på Ærø, så synger jeg den om Ærø.

Jeg har jo i min tid her på Øen haft stor glæde af at være engageret i det folkeoplysende arbejde, der er sket ud fra Folkeuniversitetet. I dette semester har Gitte Duus og hendes programkomite meget passende sat emnet demokrati, dannelse og deltagelse på dagsordenen. Og der har man netop sat fokus på de betingelser, der skal til for at demokratiet kan trives: den folkelige livsoplysning.

I efteråret holdt Jens Frøslev foredrag om konflikterne på Ærø. Aldrig har der været så mange til et Folkeuniversitetsforedrag. Og det var folk fra hele Øen, der kom og fyldte Bregninge Sognegård. Var det fordi de ville understrege, at der historisk og nutidigt har været konflikter på Ærø? Det ved vi nemlig godt, at der har; og det har som så mange andre steder sin grund i nogle kulturforskelle. I Ærøs tilfælde har det sin oprindelse i spændinger mellem landbrugskultur, søfartskultur, arbejderkultur og købstadskultur. Det er alt sammen historisk begrundet, men når alle disse mennesker kom sammen, så var det for at signalere, at vi ønsker at disse kulturforskelle skal overvindes til fordel for en samling - til Øens bedste.

Så her til sidst en opsang: Tag jer nu sammen. Stå sammen. Vi skal være stolte af hinanden. Vi skal være stolte af, at Marstallerne viser initiativ og vovemod og investerer i en ny færge. Vi skal være stolte af, at Søby i den anden ende af Øen kan lægge hus til en El færge, der sejler længere end nogen anden. Vi skal være stolte af de initiativrige folk, der sørger for nyt liv i eventyrbyen Ærøskøbing, så den får stjerner i Michelin guiden, der signalerer, at den er en omvej værd.

Hvad har denne glæde over hjemstavnens med Grundloven at gøre? Jo, forankringen i det lokale er forudsætningen for at engagere sig i det globale og det universelle.

Der er brug for, at der igen bliver sat fokus på det, der binder os sammen som folk. Glæden over hjemstavnens. Glæden over Grundloven – og alt det den står for.

Marianne Levinsen, forskningschef, Center for Fremtidsforskning

Grundlovstale på Ærø Kunsthøjskole den 5. juni 2019

Vi mangler nye visioner for demokrati, relation stat og bor-ger og Danmarks rolle i Europa og Verden.

Ved fremtidsforsker Marianne Levinsen cand.scient.pol. www.fremforsk.dk

Vi fejrer grundloven som er den forfatning, som sætter de overordnede rammer for samfundet, styreformen, kongehuset, det kommunale selvsty-re og danskernes frihedsrettigheder.

I dag fejrer vi sammen med grundloven også folkestyret ved at stemme ved Folketingsvalget.

Det går da meget godt og er der grund til at reflektere over grundlov, for-fatning og samfund her i 2019.

Det syntes jeg, at der er al mulig grund til!

Vi har som aldrig før haft brug for visioner om samfundet, balancer og må-der at behandle og drage omsorg for alle borgere uanset alder, køn mv.

Vi har ikke brug for flere regler og love og minimumsnormeringer på pleje-hjem og i daginstitutioner eller en klimalov skrevet ind i grundloven.

Men nye visioner om et bedre samfund for de danske borgere i fremtiden.

1. Demokrati - Underskud på den politiske legitimitet!

I toppen, når danskerne vurderer faggrupper troværdig ligger jordemødre, sygeplejersker og læger og i bunden ligger politikere og journalister.

Demokratiet og den repræsentative form, hvor danskerne føler at folketinget varetager deres interesser og problemer er udfordret.

Mange mennesker i den vestlige verden føler ikke, at deres liv og livsbetingelser bliver taget alvorligt politisk og i samfundet generelt. Følelsen af, at ingen magthavere bekymrer sig om ringe jobsikkerhed, lavere lønninger eller andre almene levevilkår, er udbredt blandt disse borgere.

Hvor huller i sikkerhedsnettet i velfærdsstaterne før var af politisk interesse, så er det blevet hullerne i statskasserne, der i dag interesserer politisk.

Der er tale om forskellen mellem dem, som klarer sig og dem, som ikke klarer sig.

Vi taler ikke kun økonomi men også muligheder og følelsen af, at man ikke selv kan ændre på sine grundvilkår. Gruppen tæller bl.a. ledige, ufaglærte, syge, de marginalt beskæftigede, som er understøttet økonomisk, men samtidig oplever at være fastholdt i et maskinelt system med ufravigelige krav og målepunkter i det daglige liv.

Ord, som betegner de mange borgere, er magtesløshed og usynlighed - lige meget hvad jeg gør –så ændrer det ikke på min situation! Ikke mindst, udløser ignorancen af disse menneskers reelle dagligdagsudfordringer fra såvel magt-elite som systemer, en stor vrede.

Den vrede ser vi i Danmark, USA, Frankrig, Tyskland og Sverige – at den også kobles til modstand mod fremmede er nok, fordi det gør det nemmere konkret at forholde sig til og gøre noget ved.

De gule veste symboliserer almindelige mennesker, som ikke føler sig set og taget hånd om af politikere og samfundet. Ikke mindst ser de på meningsdannerne, som øjensynligt er ligeglade med deres livsvilkår.

Flere ting forstærker vreden og forargelsen ...

1. Det forstærkes af veltalende politikere og middelklassens meningsdannere fremstår i dag som mere optaget af at vise og formidle/iscenesætte den rigtige adfærd og holdninger end af almindelige menneskers levevilkår.

Filmen "the Square" af Ruben Ostlund er et fantastisk billede på den tid, som vi lever i. Den velbetalte Kultureliten kører i el-bil, laver udstillinger om jordens fattige og hylder FN's verdensmål.

Men samtidigt undgår eliten behændigt at forholde sig eller handle i forhold til den fattigdom og nød i lokalområdet, som i filmen præsenterer sig flere gange i form af en tigger og en udfordret dreng fra et socialt bolig-byggeri.

2. De rige og meget velbærgede i Vesten foretrækker at tage hånd de glo-bale fattige i Nepal, Afrika eller andre steder fremfor fattige og socialt ud-satte i eget land. På afstand er det nemmere at hjælpe og stadig fortsætte de gode liv på solsiden.

2. Staten og borger -Fra beskytter over ingen kære mor til den selvtilstrækkelige stat.

§ 75

Stk. 1. Til fremme af almenvellet bør det tilstræbes, at enhver arbejdsduelig borger har mulighed for arbejde på vilkår, der betrykker hans tilværelse.

Stk. 2. Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de forpligtelser, som loven herom påbyder.

Kommentar:

Stk. 1. Grundloven fastslår, at enhver borger, der kan arbejde, skal have mulighed for det på rimelige vilkår. Hvis det altså kan lade sig gøre. Den sidste sætning er vigtig. Den betyder nemlig, at en arbejdsløs ikke kan kræve at få et arbejde med henvisning til grundloven. Stk. 1 er ikke en bestemmelse, der i sig selv giver borgerne rettigheder. Den har ingen direkte virkning. Man kan sammenligne den med en politisk formålsbestemmelse, der fortæller, hvad Folketinget skal arbejde hen imod.

Stk. 2. Denne del af § 75 har større praktisk betydning end stk. 1. Den siger nemlig, at enhver, der ikke kan forsørge sig selv, skal have hjælp af det offentlige. Inden det offentlige træder til, skal den enkelte have udnyttet sine egne muligheder. Det kan være gennem at arbejde eller ved at bruge sin formue. Men der kan også være tale om, at andre har en forsørgelsespligt.

Børn har ikke pligt til at forsørge deres forældre. Og forældre har ikke pligt til at forsørge børn over 18 år. Den offentlige hjælp er fastsat i sociallovgivningen.

Stk. 2. siger ikke noget præcist om, hvem der har ret til offentlig hjælp. Men skiftende love har bestemt, at det er 'enhver, der opholder sig lovligt her i landet'. Det står også i de senere sociallove: lov om social service og lov om aktiv socialpolitik. Borgere, der er fyldt 18 år, har krav på hjælp. Og det har udlændinge også, da grundloven ikke kræver, at folk skal være danske statsborgere for at få hjælp. Studerende er tilmeldt en uddannelse og står derfor ikke til rådighed for arbejdsmarkedet. Derfor har studerende som regel ikke krav på hjælp.

Statens rolle som beskytter og sikkerhedsnet for alle voksne danskere startede med kanslergadeforliget i 1933 mellem venstre, socialdemokratiet og de radikale med en ledighed på 30 % - arbejdsløshedskasser. Ferielov 1938.

Den skandinaviske model efter 2. verdenskrig tog fart især i 1970 og frem en model - hvor universel og kollektive rettigheder dvs. alle lige adgang til offentlige ydelser uanset køn, socio- økonomisk baggrund mv.

- Folkepension i 50 årene, boligstøtte
- Sundhedsydelser, børnepasning og skoler
- Uddannelsesstøtte i 1970erne
- Arbejdsmarked – arbejdsmiljø - arbejdsskade
- Den første socialreform i DK 1933 - Socialsystemer –som sikrer folk ved sygdom, handicap mv.
- Et sikkerhedsnet og tilbud –som beundres Worldwide

Status før reformerne i 00'erne

- Et komplekst offentligt system med mange tilbud og ydelser – alle modtager og yder!
- Komplekst system med mange veje og afveje - svært at orientere sig som borger og ansat!
- Udgifter vokser af sig selv - medens vi sover om natten
- Konkurrencen mellem de ældre, børn og infrastruktur
-

Derfor reformer og stramninger på arbejdsmarked, ældre, socialområdet, efter-lønnen også for at øge arbejdsudbuddet.

- Konsekvens - mange borgere oplever ikke, at det offentlige passer på dem, men derimod som besværligt eller en kamp at få service eller ydelse.
- Kontrol, visitation, arbejdsprøvning.

Den store Stat. – Penge og kontrol frem for medmenneskelighed.

Staten og folketinget vil gerne sætte sig på det hele - hver gang der meldes om mis-røgt af ældre, børn eller andre – så farer folketingspolitikere ud og med flere regler og mere detailregulering eller nye statslige instanser, som skal holde øje på børne-området eller socialområdet.

Nogle gange fornemmer man, at der er gået sognerådspolitik i folketinget.

Det er ikke noget jeg finder på- professor Grønnegård Christensen har analyseret såvel sygehusområdet som universiteterne og kan konstatere at til trods for retorik-ken om selvbestemmelse – så har disse områder samt mange andre aldrig været så detailreguleret som i dag. Det levner ringe plads til indflydelse på opgaven og forskubber ofte formålet på en lang række områder.

I grundloven & 82 – det kommunale selvstyre - Kommunernes ret til under statens tilsyn selvstændigt at styre deres anliggender ordnes ved lov.

Kommuner er ansvarlige for de borgernære services og derfor er det altafgørende at de har mulighed for at tilpasse sig efter borgernes behov, ønsker og lokale forhold.

Kommunerne muligheder og råderum er stærkt indskrænket pga. lovgivningen samt den meget regulerede kommunale udligningsordning.

Nej tak til faste normeringer, som staten fastsætter og – men ja tak til omsorg og anstændig behandling af vores ældre og børn, når de er deres liv og velfærd er i andres hænder.

Den fysiske planlægning – strenge krav til lodsejere og borgere med hensyn til hvor de må bygge og sætte en bænk f.eks. tæt på kystlinjen.

Land og by – problematikken.

Medens statens har med tiden fået et prærogativ dvs. eksklusiv ret til at påberåbe sig væsentlige nationale interesser og dermed lov til at tilsidesætte anden lovgivning kan til trods for fysiske planlægning og regler beslutte sig for opsætte vindmøller i Thy, hvis folketinget mener, at det er i nationens interesse.

Vi skal stadig have en stat – det er godt – men politikere og især embedsværket skal være sig deres ansvar bevidst om balancen mellem stat og borger og de lokale politikere og befolkningers mulighed for selv at udvikle deres kommune og område.

3. Den nye verdens orden frem mod 2030

Vi skal finde en ny rolle i Verden som lille åben økonomi og nation i en mangfoldig verden.

Verden i gang med at ændre sig Danmark og vesten er kun en af verdens cen-tre og vi skal i Danmark som en lille åben økonomi finde vores ben i en ny ver-den, hvor USA stadig er stor magt – Rusland vil gerne være det og Kinesernes er begyndt politiske at positionere sig.

USA ved Trump er på en måde mere tilbageholden i forhold til militær inter-vention i verdens brændpunkter – det skete allerede under Obama.

Vesten er ikke den bedste – vi skal gøre os umage i forhold til mange forskelli-ge nationaliteter, kulturer og udvikle nye produkter og services world Wide.

Det kræver hårdt arbejde, ydmyghed og evnen til at sætte sig ind i andres tankegangbehov og ønsker

En ny tid er på vej, hvor Europas afhængighed og fællesskab med USA siden Marshall-hjælpen såvel økonomisk som sikkerhedspolitisk er under foran-dring. Jo mere USA trækker sig politisk og økonomisk fra Europa, jo mere skubber de på mod nye alliancer mellem Europa og Kina/Indien/Asien.

Det bliver spændende at se, hvordan det kommer til at gå i den nære fremtid, da det er altafgørende for vores position i verden. Den kommer ikke længere af sig selv – tag blot det faktum, at 60 % af verdensmiddelklasse på 5 milliar-der forventes at leve i Sydøstasien i 2030.

Fremtidens Danmark og Europa skal selv sørge for at forblive et af verdens centre politisk, økonomisk og kulturel. Det kommer ikke af sig selv.

Tak for ordet – God grundlovsdag

Britta Schall Holberg, godsejer, fhv. minister

Det er ikke let at skulle holde grundlovstale i år.

I år sker det på dagen, hvor vi har folketingsvalg og lige efter et valg til Europa, som måske var langt vigtigere i virkeligheden. Hvilket danskerne åbenbart var enige i. Vores holdning til EU er glædeligvis ved at ændre sig, tyder valget på. Vi kan ikke alene. Vi må være med i et fællesskab for at løse tidens udfordringer.

De aktuelle valg vil denne tale ikke komme til at handle om. Men den vil komme til at handle om principperne for vores frihedsideal. Og så håber jeg, I vil sætte Jeres kryds efter disse idealer.

Jeg synes, vi i disse år er ude for et værdiskred og et dannelsesskred, som næsten er ubærligt. Jeg synes, vi i en tid med mange forandringer og bekymringer er ved at opgive troen på alt det, vi har troet på. Skal vi pakke os ind i os selv, lukke alle de andre ude, skærme os bag grænsebomme, skal vi dyrke os selv og vores eget og møde alle andre med skepsis, ja måske angst og mistro? Det vi af ogtil oplever, giver umiddelbart plads for intolerance og afsky, men skal vi bare give efter for det?

Skal vi angste møde den moderne tids globalisering og give køb på vores arbejde for og tro på de åbne grænser i vores sind og mellem vore lande? Skal vi opgive troen på værdien af, at vi har et folkestyre i dette land?

Skal vi acceptere, at vi bliver betragtet som naive, hvis vi stadig tillader os at tro på, at vore egne idealer for den frie verden, åbenhed, den frie debat,glæden ved og inspirationen ved at møde med og tale med mennesker med en anden hudfarve, en anden religion, en anden baggrund? Eller skal vi bukke ned for volden, for usikkerheden, for middelmådigheden, lukke af og samle os om os selv og blive stadig mere skingre i tonen om, hvad vi ønsker for foranstaltninger for at skærme os? Skal vi opgive troen på og tilliden til den enkelte borgers egen dømmekraft og forpligtelse til eget ansvar? Skal vi lovgive mere og mere om alting, stor og ganske småt for at sikre os? Skal vi virkelig sige, at nu er det så tid til at melde sig ud? Af EU, af Nato? Af miljøaftalerne? Af fællesskabet? Eller bare af den politiske interesse: Det må andre tage sig af.

Skal vi stiltiende sidde og se på, at højrekræfterne i den grad er ved at erobre Europa igen? Eller er vi slet ikke bevidste om, hvilken fare, det kan føre med sig?

Lad dette være indledningen.

Lad mig så gå til den grundlov for vores land, som vi fejrer i dag

Vi har i de senere mange år hørt kravet om, at vi må have ændret grundloven af hensyn til vores folkestyre og dets overlevelsesmuligheder. Tiden skulle være løbet fra loven som sidst blev ændret i 1953.

Den debat kan let forlede de, der ikke har læst grundloven, til at lade sig overbevise om, at selvfølgelig... for der sker jo så meget, og sådan en gammel sag kan næppe være tidsvarende.

Har man imidlertid læst grundloven, kunne det hænde, at man ikke var slet så skråsikker på, at den er forældet. Loven er både klar og overskuelig.

Loven er i modsætning til mange nugældende love meget let at læse. Den har 89 paragraffer og kun få underparagraffer. Grundloven indeholder nemlig de grundlæggende principper for vores danske samfund.. (se oversigten)

Samtidshistorikeren, Professor Tage Kårsted skriver i forordet til den lille publikation, han udgav om grundloven i 1973: "Det er ikke udenfor den demokratiske kultur at kritisere grundloven. Det sker da også af og til. Nogle ønsker republik, andre at styrke dronningens magt, nogle vil have færre folketingsmedlemmer, andre en eller anden form for tokammersystem, nogle kræver borgerlige frihedsrettigheder styrket, andre vil have loft over trækprocenten, nogle er for udstrakt anvendelse af folkeafstemning, andre er helt imod. Men nogen særlig styrke har disse ønsker eller tilkendegivelser ikke. Sandheden er nemlig, at grundloven af 1953 i al væsentligt har været en fornuftig og rimelig ramme om folkestyret, sådan som et meget betydeligt flertal ønsker det praktiseret."

Tage Kårsted skriver videre: Trods politiske storme og partistrid har det system, som den er det retslige fundament for, udviklet sig roligt – i alt fald målt med en global alen. Dog bør det siges, at et folkestyre ikke kan fungere, med mindre borgerne også respekterer de uskrevne regler, som omfattes af begrebet den demokratiske kultur". Man kunne tilføje, at dette også gælder politikerne.

Spørgsmålet er, om begge parter har glemt, hvad den demokratiske kultur er?

Som jeg forstår det, betyder det at være og føle sig som borger. At føle sig som medansvarlig for fællesskabet. Den personlige følelse af ansvar og forpligtelse også når det gælder etik og moral og jegets tanker og handlinger som et vigtigt grundlag for fællesskabets samlede fundament, synes ved at smuldre. Tidligere var det en vigtig del af det, vi opfattede som en del af begrebet dannelse. Derfor arbejdede vi med folkeoplysning, derfor lagde vi vægt på uddannelse, så mennesker blev i stand til at magte deres tilværelse selv og så forskellen udjævnedes mellem klasserne. Vi har ikke troet på ensretning og detailstyring, men troet på, at netop menneskers forskellighed var en kilde til inspiration og fremgang. Vi har ikke hyldet ensartetheden, ensretningen. Vi har ikke troet på, at et bureaukrati og en centralstyring og stadig mere kontrol, som i en række andre lande, var vejen. Vi taler ikke uden grund i den kristne verden om historien om de betroede talenter.

Vi har med vores kristne baggrund troet på betydningen af, at vi forventede noget af mennesker.

I paragraf 75 i Grundloven står i stk. 1.: "Til fremme af almenvellet bør det tilstræbes, at enhver arbejdsduelig borger har mulighed for at arbejde på vilkår, der betrykker hans tilværelse" I stk. 2 står "Den der ikke kan ernære sig og sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de forpligtelser, som loven herom byder."

Så flot kan forpligtelsen for den enkelte og omsorgen for ham, dels fra hans fæller, dels fra samfundet, udtrykkes. Men så klart kan også hans egen forpligtelse udtrykkes. Hvad er min ret og hvad er min pligt hed en brevkasse engang. De to ting hænger sammen. Det er en del af velfærdet. Velfærd er ikke kun et

spørgsmål om ydelser og økonomi. Det er en langsigtet velfærd for det enkelte menneske at vide, at der er brug for ham - at han er set, at han ikke er ligegyldig. Han er en vigtig del af fællesskabet.

Velfærd er ikke i Grundlovens forstand kun et spørgsmål om rettigheder og offentlige ydelser. Grundloven er den ydre ramme om vores borgerliv. Den regulerer os ikke ned i detaljen, men går ud fra, at vi som ansvarlige mennesker kan oversætte(og gennem opvækst og uddannelse lærer at oversætte) ånden i den til selvbesindelse og selvdisciplin. Regereri lægger grundloven ikke op til. Men det hører jo netop heller ikke et demokratisk frit samfund til. I det samfund appelleres netop til det enkelte menneskes selvstændige tænken og handlen indenfor den etisk, moralske ramme, Grundloven sætter.

Netop fordi vi er begyndt at blive usikre på disse sammenhænge, er jeg hundeanst for, hvad en revision af grundloven kunne før med sig af gennemgribende reguleringer, som helt slap de overordnede principper og perspektiver. Jeg tror simpelthen tiden er egnet til at lave den slags i øjeblikket. Dertil er vi for usikre på de bærende værdier og for fremtiden.

Vi står ved en skille vej, hvor vi skal gøre op med forestillingen om, hvad frihed er, som er kommet til siden grundlovens tilblivelse.

Vi er måske faldet for sloganet "Mennesket i centrum" og er kommet til at leve i den vildfarelse, at frihed betyder, at jeg kan gøre, hvad jeg vil. Jeg har krav på at realisere mig selv og min egne ønsker.

Meget ændrede sig, da muren faldt i Berlin, hvor vi ikke alene fik "min næste" tæt på, simpelthen fordi den daværende grænse mellem venner og fjender blev nedbrudt. Men vi blev også konfronteret med den virkelighed, der forårsagede murens fald: at de, på den anden side af muren var trætte af at gå i flok og blive regeret og regnet for ingenting og nu ønskede at vise deres egenart, deres identitet, deres tro, der race og være stolt af at være menneske og dermed understregede friheden vilkår: retten til at være forskellig også fra os. Men dermed blev nødvendigheden af respekten for netop denne forskellighed understreget: Den ret, som netop vores grundlov er bannerfører for.

Men dermed opstår netop erkendelsen af, at jeg er ikke alene. OG jeg er ikke alene om at ville have respekteret retten til at være forskellig fra de andre. Skal vi leve sammen i det, der er den fri verdens og demokratiets vilkår, er det nødvendigt, at vi ikke føler vi er centrum. Vi er ikke alene, men min næste eksisterer i det fælles rum. Dermed er der gjort op med friheden som retten til egoisme og selvtilstrækkelighed. Vi har ansvaret for det andet menneske også. Det er for resten netop forudsætningen for, at man kan betragte sig som et folk, at der er nogle værdier, og en respekt, man er fælles om, og som man holder i hævd og opdrager næste generation efter. Det er dem, der skal føre idealerne videre.

Da muren væltede i Berlin tror jeg det pludselig blev klart for østeuropæerne hvor svær en størrelse friheden er. Det er ikke bare en ønskedrøm. Det er svært. Det kræver meget af den enkelte, at slippe ud af et stærkt styres bånd. Det er svært at stå på egne ben som menneske. Det er svært at opbygge nye samfundsnormer. At leve i et samfund med frihedsidealer kræver meget af den enkelte. Det kan blive svært. Det kan blive for meget med alle de muligheder, alle de nødvendige valg.

Globaliseringen og dette at leve i en verden uden grænser kræver på mange måder mere, end vi måske troede. Det kan føre til afmagt, måske kan det endda føre til vold, hvis man ikke føler, man slår til, hvis man ikke føler, man bliver hørt eller set. Det kan blive en psykisk belastning, hvis vi ikke kan indgyde mod, men lefler og gør folk svage og afhængige. Friheden ligger ikke i at skulle vente på hjælp, men at være i stand til at agere selv.

Det kom som en overraskelse for os, at også vores egen måde at indrettet samfundet på kom under lup: var det den måde, de andre ville ønske at opbygge deres nye verdensorden? Vi blev usikre på vores eget. Var det frihed, vi havde etableret, eller var vi ved at opbygge de systemer, de andre flygtede fra? Havde vi, som L0's Thomas Nielsen, sagde: sejret ad helvede til? Og hvad skulle vi ændre? Kunne vi enes om at sætte reformer i værk? Vi fik et chok, da tårnene i New York faldt: Var det onde ikke afskaffet? Overraskede oplevede vi de næste år, at det ofte var unge, eller vellidte familiefædre, der begik overgreb og vold.

Hvordan skal man så sikre sig? Vi vedtog terrorpakker. Vi satte overvågningskameraer op. Vi måtte jo gøre noget. Men det blev ved.

Europa begyndte at krakelere. USA fik en leder vi slet ikke kan finde ud af, hvad indeholder. Er han syg? Stupid eller bare et selvpromoverende barn? Hvor fører det os hen? I øst spørger de: var det ikke bedre før, da nogen satte dagordenen? Vi spørger: Vil Putin udnytte vores svaghed?

Vore politikere taler om værdier. Vi fik en værdikanon. Men er det ikke bare noget, vi siger, mens vi stadig sender fremmede hjem, skiller familier, nægter indrejse til ægtefæller, anlægger en stadig mere skinger tone hos regeringen og oppositionen. Politikerne følger folkets ængstelse. Stemmerne ligger, hvor vi er i stand til at slå os op på, at vi gør hvad vi kan for at sikre os og vore danske værdier for os selv. Vi lukker grænserne, vi lægger afstand til fremmede. Det gør vi, men det gør også de øvrige europæiske lande. Selv lande, man skulle tro aldrig mere kunne finde på at bygge hegn: Ungarn, som var det første land, der brød muren. Vi, der har været med til at bygge meget op, står og ryster på hovedet. De unge ved ikke, hvad vi taler om, når vi taler om århundredes krige i Europa, når vi taler om 2. verdenskrig, når vi taler om en verden, der var lukket, så man ikke kunne rejse eller handle frit.

Den danske befolkning står bag politikerne, når de for hvert anslag mod vore værdier, for hvert overgreb prompte kræver stramninger – igen.

Men vi er nødt til at spørge os: Er det virkelig vejen? ER det virkelig vejen, at vi bare kan ytre os på de sociale medier, som vi vil, er det vejen, at vi bare skal håne de, der er anderledes end os? ER vi virkelig bedre end de? Og skaber verbal og fysisk vold virkelig fred? Skaber mistro til den enkeltes hensigter virkelig et velfærdssamfund? Skaber stadige reguleringer og afrapporteringer som udtryk for at vi ikke tror, de ansatte lever op til det, vi gerne vil have, et velfærdssamfund, som vi ønsker det? Skaber mangel på tro og tillid til medarbejderes og borgeres eller kommuners gode vilje og selvstændige ansvarsfølelse det samfund, vi ønsker? Er stadig centralstyring og ensretning løsningen på frihedens vanskeligheder? Eller fører det os durk til autoritære systemer?

Demokratiet, folkestyret er sårbart. Vi føler os værgeløse, fordi det ikke rigtig har midlerne til at tackle den nye verdensorden. Spørgsmålet opstår: Duer det? Demokratiet? Duer åbenheden, tilliden, muligheden for at tro og tale frit? Duer samarbejdet mellem mennesker, mellem nationer? Er det ikke bedre at stå alene?

Skal vi ikke gøre op med andelstankens ide om, at alle er lige, og at vi bliver stærkere, når vi står sammen. Den med den ene gris og den med de mange?

Måske – jeg siger måske. Men jeg mener det ikke. Jeg mener, vi mangler ledere, forældre, lærere, politikere. Ledere, der er voksne og ansvarlige nok til at gå ind i alle disse spørgsmål og ikke bare følge en folkestemning af mennesker, der kan være båret af frygt. En frygt, der kan eskalere, fordi ingen mere taler om idealer. Fordi ingen rigtig mere har en vision for, hvor vi skal hen. Og så melder vi bare pas eller melder os ud og lader tingene ske. Imens forsimplingen breder sig i sprog og handlemåde, og dermed ødelægger de værdier vi selv burde holde i hævd. Dermed har det onde, de andre, der vil os det ondt, vundet en alt for let sejr. Vi kan ikke lukke øjnene for frihedens mange faldgrupper og usikkerhed. Vi kan ikke lukke øjnene for, at ondskaben findes. Men vi har en forpligtelse til at byde ind med alt det, vi selv tror på, eller engang troede på. Vi taler ikke om tro og holdninger – det vigtigste. Vi taler om alt det næstvigtigste. Vi skal ikke bare løbe efter vælgere. Folket har ikke altid ret. Det har historien i den grad vist. Men det er sårbart og påvirkeligt, som den næste generation også er, hvis det ikke får nogen idealer og en dannelse at peje efter.

Jeg vil gerne læse en historie for Jer. Det er et stykke af Fra Folkets Danmarkshistorie af Martin A. Hansen. Historierne er blevet til lige efter 2. verdenskrig og var en række radioforedrag.

Historien, jeg vil læse en bid af handler om vikingerne. Om deres måde at organisere sig på. Om deres mod til at rejse ud i verden for at opleve andet end deres eget:

s. 67 i AF folkets danmarkshistorie.